

5.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut,
FinELib

FinELibin ohjausryhmän kokous 2.10.2019

Aika	keskiviikko 2.10.2019 klo 9.30–12.33
Paikka	Kansalliskirjasto, Päärakennus, Yliopistonkatu 1, 2. krs, C222, Fabiania-kokoushuone
Läsnä	Riitta Pyykkö, vararehtori, Turun yliopisto, puheenjohtaja Kristiina Hormia-Poutanen, johtaja, Kansalliskirjasto/kirjastoverkkopalvelut (etäyhteydellä) Tuula Hämäläinen, Team Leader, Knowledge Solutions, VTT Lea Kauppi, pääjohtaja, Suomen ympäristökeskus (poistui klo 12.18) Eeva Klinga-Hyöty, tietopalvelupäällikkö, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu (etäyhteydellä) Tarja Koskimies, kirjastonjohtaja, Seinäjoen ammattikorkeakoulu (etäyhteydellä) Aija Laine, erityissuunnittelija, Helsingin kaupunginkirjasto (Virva Nousiainen-Hiiren varajäsen, etäyhteydellä) Sami Niinimäki, ylitarkastaja, opetus- ja kulttuuriministeriö (Anne Luoto-Halvarin varajäsen, poistui klo 12.23) Sirpa Suonpää, johtava asiantuntija, tietopalvelu, Luonnonvarakeskus Pia Södergård, överbibliotekarie, Åbo Akademi Kimmo Tuominen, ylikirjastonhoitaja, Helsingin yliopisto
Poissa	Kristiina Kontiainen, ylitarkastaja, Etelä-Suomen aluehallintovirasto Anne Luoto-Halvari, ylitarkastaja, opetus- ja kulttuuriministeriö Jukka Määttä, rehtori, Humanistinen ammattikorkeakoulu Virva Nousiainen-Hiiri, toimistopäällikkö, Helsingin kaupunginkirjasto Liisa Rossi, järjestelmä- ja verkkopäällikkö, Kuopion kaupunginkirjasto Tapani Sainio, ylitarkastaja, opetus- ja kulttuuriministeriö
Asiantuntijat	Iina Peltonen, tietoasiantuntija, Kansalliskirjasto/FinELib, sihteeri Terhi Manninen, hankinta-asiantuntija, Kansalliskirjasto/FinELib Paula Mikkonen, tietoasiantuntija, Kansalliskirjasto/FinELib (etäyhteydellä) Toni Vesterinen, hankinta-asiantuntija, Kansalliskirjasto/FinELib Timo Vilén, tietoasiantuntija, Kansalliskirjasto/FinELib
Esittelijä	Arja Tuuliniemi, palvelupäällikkö, Kansalliskirjasto/FinELib

Esityslista

1. Kokouksen avaus, osallistujien toteaminen ja esityslistan hyväksyminen

Esitys:

Puheenjohtaja avaa kokouksen ja toteaa osallistujat.

Hyväksyttäneen esityslista.

Tiedoksi ed. kokousten 2019/2 ja 2019/2b hyväksytyt pöytäkirjat (Liitteet 1 ja 2).

Päätös:

Puheenjohtaja avasi kokouksen kello 9.33 ja totesi osallistujat. Esityslista hyväksyttiin ja mukaan lisättiin uusi liite 4.6 (Konsortion kustannustenjakomalli, esitys) ja päivitetty liite 6b (Uusien aineistojen valinta).

2. Ohjausryhmän kokoonpano

5.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut,
FinELib

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ehdottaa, että FinELibin ohjausryhmää vahvistetaan yliopistorehtoreiden edustajilla. Unifi esittää Kansalliskirjaston johtokunnalle yliopistojen edustuksen kasvattamista FinELibin ohjausryhmässä kahdella henkilöllä (mies- ja naisedustaja).

Esitys:

Ohjausryhmä esittää Kansalliskirjaston johtokunnalle, että FinELibin ohjausryhmää kasvatetaan kahdella yliopistorehtoreiden edustajalla (mies- ja naisedustaja).

Keskustelu:

Keskustelussa todettiin, että on perusteltua lisätä ohjausryhmään yliopistorehtoreiden edustajia, koska aineistohankinnat on koko yliopiston asia. Samasta syystä pidettiin tärkeänä täydentää ohjausryhmän kokoonpanoa myös tutkimuslaitosten johtotasolta, esim. tutkimuslaitoksen tutkimusjohtajalla. Ohjausryhmän täydentämistä yliopistojen rehtoreilla puollettiin myös siitä syystä, että yliopistojen osuus FinELib-hankinnoista ja aineistojen käytöstä on merkittävä. Ohjausryhmässä keskusteltiin siitä, täydennetäänkö ohjausryhmän kokoonpanoa yliopistojen rehtoreilla vuonna 2019 vai käsitelläänkö ohjausryhmän kokoonpanoa kokonaisuudessaan vuonna 2020, jolloin nykyisen ohjausryhmän kausi päättyy. Ohjausryhmän täydentämistä vuonna 2019 perusteltiin avoimen julkaisemisen tuomilla muutoksilla.

Esityksestä äänestettiin. Kuusi ohjausryhmän jäsentä (Riitta Pyykkö, Kristiina Hormia-Poutanen, Lea Kauppi, Aija Laine, Kimmo Tuominen ja Pia Södergård) kannattivat sitä, että FinELibin ohjausryhmää kasvatetaan kahdella yliopistorehtoreiden edustajalla vuonna 2019. Neljä ohjausryhmän jäsentä (Tuula Hämäläinen, Eeva Klinga-Hyöty, Tarja Koskimies ja Sirpa Suonpää) kannattivat sitä, että ohjausryhmän kokoonpanoa tarkastellaan kokonaisuudessaan vuonna 2020, jolloin nykyisen ohjausryhmän kausi päättyy.

Päätös:

Ohjausryhmä esittää Kansalliskirjaston johtokunnalle, että FinELibin ohjausryhmää kasvatetaan kahdella yliopistorehtoreiden edustajalla (mies- ja naisedustaja) vuonna 2019.

3. FinELibin kustannustenjakomalli

FinELibin ohjausryhmän kokouksessa 2/2019 päätettiin, että FinELib-toimisto selvittää seuraavaa ohjausryhmän kokousta 3/19 varten kolmen kustannustenjakomalliaineiston (Sage, Emerald, Wiley) osalta kustantajan organisaatiokohtaiset hinnat ja FinELibin kustannustenjakomallin mukaiset hinnat. Tämän aineiston perusteella ohjausryhmä voi päättää, jatketaanko konsortion kustannustenjakomallin käyttöä vai ei.

FinELib-konsortion käytössä olevan kustannustenjakomallin periaatteet on sovittu vuonna 2002. Kustannustenjakomallin tavoitteena on ollut jakaa tietyn aineiston kustannukset konsortion sisällä oikeudenmukaisesti. Mallia on sovellettu erityisesti kokotekstiaineistoihin, joiden hinta perustuu lehtien tilauskantaan.

Mallia valmisteli FinELibin jäsenkirjastoista valittu työryhmä. Työryhmä laati kustannustenjaon yleiset periaatteet (tasapuolisuus, perustuu faktoihin, yksinkertaisuus ja läpinäkyvyys, aineistot kunkin organisaation tarpeen mukaan). Kustannustenjakomalli perustuu organisaation käyttäjälukuun ja aineiston käyttötilastoihin (Liite 3).

5.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut,
FinELib

Tällä hetkellä FinELibin kustannustenjakomalli on käytössä neljässä aineistossa: Sage, Wiley, Springer ja Emerald. Muiden lehtipakettiaineistojen hinnat määräytyvät kustantajan hinnoittelun mukaisesti.

Ohjausryhmä ottaa kantaa kustannustenjakomalliin soveltamisesta seuraavista näkökulmista:

- lehtipakettiaineistot, joiden sopimuskausi päättyy vuoden 2019 lopussa ja joihin nyt sovelletaan kustannustenjakomallia
- lehtipakettiaineistot, joihin tällä hetkellä sovelletaan kustannustenjakomallia ja joiden sopimuskausi päättyy vuoden 2020 lopussa
- lehtipakettiaineistot, joihin tällä hetkellä ei sovelleta kustannustenjakomallia ja joiden sopimuskausi päättyy vuoden 2020 lopussa
- lehtipakettiaineistot, joissa lehtikokoelmaan pääsyn lisäksi neuvotellaan tutkijoille oikeus julkaista artikkelinsa avoimena
- kustannustenjakomallin tarve siinä vaiheessa kun valtaosa lehtipakettien artikkeleista on avoimia julkaisuja
- julkaisujen osuus organisaatioiden rahoitusmallissa.

Liitteenä kustannustenjakomallilaskelmat sekä aineistokohtaiset yhteenvedot (Liitteet 4.1.a - 4.5.b, 4.6)

Esitys:

Arja Tuuliniemi ja Toni Vesterinen esittelevät. Niiden lehtipakettiaineistojen osalta, joista neuvotellaan syksyn 2019 aikana esitetään, että tulevalla sopimuskaudella tilausmaksun osuus jaetaan FinELibin kustannustenjakomallilla ja avoimen julkaisemisen kustannukset jaetaan organisaatioiden julkaisujen suhteessa. Vuonna 2020 neuvoteltavien lehtipakettiaineistojen osalta ohjausryhmä päättää, sovelletaanko lehtipaketteihin kustantajan hinnoittelua vai jaetaanko kustannukset konsortion kesken. Jos kustannukset jaetaan konsortion kesken, ohjausryhmä nimittää valmisteluun työryhmän ja linjaa, mitä aineistoja valmistelu koskee ja mille ajanjaksolle mallia suunnitellaan.

Keskustelu:

Arja Tuuliniemi esitteli FinELib-konsortion kustannustenjakomallin taustaa. Ennen kustannustenjakomallin käyttöönottoa lehtipakettiaineistojen hinnat perustuivat kustantajien hinnoitteluun jossa hinta määräytyi sen perusteella, paljonko lehtitilauksia organisaatioilla oli ennen konsortiosopimuksen solmimista. Kustannustenjakomallissa haluttiin ottaa huomioon organisaatioissa tapahtuneet muutokset. Organisaatiot, joilla sopimusta solmittaessa on ollut paljon painettujen lehtien tilauksia, maksaisivat jatkuvasti korkean hinnan aineistoista, vaikka aineistojen käyttöaste tai merkittävyys organisaatiolle olisi muuttunut konsortion perustamisen jälkeen. Toisaalta, joillakin organisaatioilla painettujen lehtien tilauksia on ollut hyvin vähän, mutta elektronisen aineiston käyttö on vilkasta. Joidenkin FinELibin hankkimien lehtipakettien hinnoittelu perustuu edelleen lehtitilaukseen. Toni Vesterinen, Iina Peltonen ja Terhi Manninen esittelivät aineistokohtaiset laskelmat.

Keskustelussa todettiin, että vanhoihin lehtitilaukseen perustuvat kustantajien hinnoittelut eivät vastaa organisaatioiden nykytilanteita, johtuen esim. organisaatioyhdistyksistä, muuttuneista koulutusaloista ja muuttuneista taloustilanteista. FinELibin kustannustenjakomalli on ollut konsortion sisäinen ratkaisu, jolla on pyritty ottamaan huomioon muuttuneet olosuhteet.

5.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut,
FinELib

Keskustelussa tuotiin esiin huoli organisaatioiden mahdollisuudesta jatkaa tilauksia niissä tilanteissa, joissa kustannukset nousevat. Todettiin, että kustannustenjakomallissa joidenkin organisaatioiden hinta nousee ja joidenkin laskee. Tämä vaihtelee aineistoittain. Keskustelussa todettiin, että sitoutuminen avoimen julkaisemisen linjauksiin edellyttää sitä, että ollaan valmiita vastaamaan avoimen julkaisemisen kustannuksista. Todettiin myös, että kustannuksia tulee tarkastella kokonaisuutena siten, että otetaan huomioon mm. opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitusmalli yliopistoille. Tämä edellyttää strategista keskustelua organisaatiotasolla ja siksi yliopistorehtorit on hyvä saada mukaan FinELibin ohjausryhmään.

Yliopistokirjastojen edustajat tähdensivät sitä, että avoimen julkaisemisen tuottamat kustannusnousut kohdistuvat jo nyt ja erityisesti vastaisuudessa kohtuuttomasti yhdelle sektorille. He esittivät myös kysymyksen siitä, onko nykyinen transformatiivisiin sopimuksiin perustuva malli, joka heidän mielestään tuo huimia kustannusnousuja, mielekäs kansallinen strategia avoimuuden edistämiseksi. Muiden sektoreiden edustajat kyseenalaistivat sen, että kustannusnousut kohdistuisivat yksinomaan yliopistoille. Lisäksi tuotiin esiin, se että tutkimuslaitosten rahoituksessa eivät julkaisumäärät kasvata rahoitusta toisin kuin yliopistojen rahoitusmallissa.

Yliopistokirjastojen edustajat esittivät, että kustannustenjakomallin käsittelyä lykätään kaikkien aineistojen osalta siihen saakka kunnes yliopistokirjastojen verkosto FUN on ehtinyt käsitellä mallia ja sen kustannusvaikutuksia. Ammattikorkeakoulujen edustajat kannattivat kustannustenjakomallin käsittelyn lykkäystä v. 2020 neuvoteltavien lehtipakettien osalta, jotta malli ehditään käsitellä AMKIT-konsortiossa. Keskustelussa todettiin, että syksyn 2019 aikana neuvoteltavien aineistojen osalta on voitava edetä, jotta on mahdollista saada aineistot käyttöön vuoden 2020 alussa. Todettiin myös, että jos FUN esittäisi muutoksia syksyllä 2019 neuvoteltavien aineistojen kustannustenjakomalliin, se edellyttäisi asian käsittelyä koko konsortiossa ja tämä ei ole mahdollista neuvottelu- ja FinELibin palvelusopimuksessa määriteltyjen aineistojen tilausaikataulujen vuoksi.

Syksyllä 2019 neuvoteltavien lehtipakettiaineistojen kustannustenjaosta äänestettiin. Esitystä kannatti seitsemän jäsentä (Riitta Pyykkö, Kristiina Hormia-Poutanen, Lea Kauppi, Tuula Hämäläinen, Eeva Klinga-Hyöty, Tarja Koskimies ja Sirpa Suonpää). Esitystä vastusti kaksi jäsentä (Kimmo Tuominen ja Pia Södergård).

Päätös:

Syksyllä 2019 neuvoteltavat lehtipakettiaineistot, joissa on tällä hetkellä käytössä FinELibin kustannustenjakomalli: tulevalla sopimuskaudella näiden aineistojen tilausmaksun osuus jaetaan FinELibin kustannustenjakomallilla ja avoimen julkaisemisen kustannukset jaetaan organisaatioiden julkaisujen suhteessa.

Vuonna 2020 neuvoteltavien lehtipakettiaineistojen osalta päätös siirretään FinELibin ohjausryhmän seuraavaan kokoukseen.

4. OpenAPC-projekti

Esitys:

Timo Vilén esittelee openAPC-projektin tilannekatsauksen (Liite 5). Ohjausryhmä keskustelee esittelystä.

Keskustelu:

5.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut,
FinELib

Timo Vilén esitteli APC-seurannan laajuutta FinELibin jäsenorganisaatioissa, APC-pilotoinnin pilottiorganisaatiot sekä pilottiorganisaatioiden kanssa sovitut tavoitteet.

Keskustelussa tuotiin esiin APC-maksuseurannan tärkeys, tarve seurannan automatisoinnille, sekä tarve siihen että tutkimustietojärjestelmät saadaan kehitettyä osaksi APC-seurantaa. Timo Vilén kertoi, että projektissa on käyty keskusteluja tutkimustietojärjestelmien ja Virta-palvelun osalta.

Päätös:

Merkittiin tiedoksi.

5. Uusien aineistojen valinta

Ohjausryhmä päätti kokouksessaan 2/2019, että uusia aineistoja otetaan konsortiohankintaan vain konsortion palvelusopimuksessa määritellyn uusien verkkoaineistojen valintaprosessin kautta (kokouksen pöytäkirja kohta 3.). Ohjausryhmän päätöksen vuoksi valintaprosessi ulotettiin koskemaan nyt myös pilotoitavia aineistoja ja aineistojen laajennuksia. Aiemmin konsortio on voinut pilotoida tai liittää konsortion jäsenten tarjouksiin tämältyypisiä aineistoja ilman valintaprosessia.

Kategoriassa 'Tietokantojen lisääminen vuodelle 2020 uusinnassa oleviin sopimuksiin' tuli aineistoihin 37 mainintaa, 'Full OA –projektissa' –kategoriaan tuli 66 mainintaa ja 'transformatiivisiin OA-sopimuksiin' mainintoja tuli 20. (Liite 6a.)

Esitys:

Iina Peltonen esittelee uusien aineistojen valintatilanteen (Liite 6b).

Ohjausryhmä päättää, mitä aineistoja otetaan pilotointiin ja mistä aineistoista lähetetään kirjastoille tarjoukset. Esitetään, että aineistoja voidaan pilotoida projekteissa ilman erillistä aineistohankintaprosessia ja että tarjoukset tuoteperheeseen uusista tuotteista voidaan lähettää konsortiolle ilman erillistä aineistohankintaprosessia.

Keskustelu:

Pilotoinnin osalta todettiin, että on konsortion etu, että pilotoinnissa voidaan joustavasti valita pilotoitavia aineistoja pilotin aikana. FinELib-konsortion jäsenet osallistuvat pilotointiin ja muihin projekteihin projekteja varten perustettujen työryhmien jäseninä. Lisäksi FinELibin ohjausryhmä hyväksyy FinELibin projektit.

Kustantajien aineistopakettien osalta todettiin, että kustantajien tarjoamissa paketeissa tapahtuu muutoksia ja tällöin konsortion on voitava hankkia muuttuneita tuotteita ilman erillistä aineistovalintaprosessia.

Päätös:

FinELib-konsortion projekteissa voidaan selvittää ja pilotoida aineistoja ilman aineistovalintaprosessia. Jos pilotoitu aineisto halutaan osaksi FinELibin aineistohankintaa, aineiston hankinta tulee aineistovalintaprosessin kautta. Tämä päätös koskee myös nyt

5.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut,
FinELib

käynnissä olleen aineistovalinnan äänestyskategoriaa ”Täysin avoimet aineistot pilotoitavaksi FinELibin Full OA -projektissa”.

FinELibin aineistohankintaan voidaan ilman aineistovalintaprosessia lisätä aineistoja, jotka ovat aiemmin konsortiohankintana hankittujen aineistojen päivitettyjä versioita, tai jotka kuuluvat samaan tuoteperheeseen. Tämä päätös koskee myös nyt käynnissä olleen aineistovalinnan äänestyskategoriaa ”Tietokantojen lisääminen vuodelle 2020 uusinnassa oleviin sopimuksiin”.

Aineistovalintaprosessin kategoriasta ”Aineistot, joiden osalta on tarvetta transformatiivisiin OA-sopimuksiin” ohjausryhmä valitsi FinELib-konsortion neuvotteluihin Oxford Journals Collection -aineiston.

6. Aineistohankintatilanne

Esitys:

Arja Tuuliniemi kertoo aineistohankintatilanteesta.

Päätös:

Kohtaa 6 ei käsitelty.

7. Muut asiat

8. Tiedotusasiat

8.1. FinELibin tulevaisuuden linjaukset 2021-2030

FinELibin nykyinen strategiakausi päättyy vuoden 2020 lopussa. FinELibin tulevaisuuden linjauksia varten on perustettu projektiryhmä, jossa on edustettuina sekä FinELibin että Finnan asiakkaita. Linjauksien määrittelyyn osallistuvat myös FinELibin ohjausryhmä ja Finnan konsortioyhmä. Tulevaisuuden linjauksista on pidetty kaksi työpajaa, joihin on kutsuttu projektiryhmä, Finnan konsortioyhmä sekä FinELibin ohjausryhmä. 19.9.2019 pidetyn työpajan kooste tulee konsortion kommentoitavaksi lokakuussa. Tässä yhteydessä järjestetään konsortiolle webinaari, jossa siihen saakka tehtyä työtä voi kommentoida. Aikataulun mukaan linjaukset valmistuvat vuoden 2019 loppuun mennessä. Samaan aikaan uusitaan Helsingin yliopiston ja Kansalliskirjaston strategiat.

9. Seuraava kokous

Seuraava kokous pidetään marras-joulukuun vaihteessa. Kokouksen tarkempi aika kartoitetaan erillisellä kyselyllä.

10. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen kello 12.33.

5.11.2019

Kirjastoverkkopalvelut,
FinELib

LIITTEET

- Liite 1. Kokouksen 2019/2 pöytäkirja verkkodokumenttina,
https://www.kiwi.fi/download/attachments/41027142/Ohjausryhma_poytakirja_02_2019.pdf?version=1&modificationDate=1562334443742&api=v2
- Liite 2. Kokouksen 2019/2b pöytäkirja verkkodokumenttina,
https://www.kiwi.fi/download/attachments/41027142/Ohjausryhma_poytakirja_02b-19.pdf?version=1&modificationDate=1562334574787&api=v2
- Liite 3. Vuonna 2002 hyväksytty kustannustenjakomalli
- Liite 4.1.a Wiley Tilausmaksu ja kustannustenjakomalli
- Liite 4.1.b Wiley Kustannustenjakomalli, tilausmaksu ja julkaisumaksu
- Liite 4.2.a Sage Tilausmaksu ja kustannustenjakomalli
- Liite 4.2.b Sage Kustannustenjakomalli, tilausmaksu ja julkaisumaksu
- Liite 4.3.a Springer Compact Kustannustenjakomalli ja vertailu
- Liite 4.3.b Springer Compact Kustannustenjakomalli, tilausmaksu ja julkaisumaksu
- Liite 4.4.a Emerald vertailu
- Liite 4.4.b Emerald Tilausmaksu ja kustannustenjakomalli
- Liite 4.5.a Elsevier Tilausmaksut ja kustannustenjakomalli
- Liite 4.5.b Elsevier Kustannustenjakomalli, tilausmaksu ja julkaisumaksu
- Liite 4.6 Konsortion kustannustenjakomalli, esitys
- Liite 5. OpenAPC-projektin tilannekatsaus
- Liite 6a. Uusien aineistojen valinnan äänestystulos
- Liite 6b. Uusien aineistojen valinta